

163. Göd-Bócsaújtelep, késő római erőd

(Pest megye) Rő

A Bócsaújtelep mellett fekvő, soha el nem készült, ovális alaprajzúra tervezett késő római erőd tudományos program keretében végzett régészeti kutatása 2004-ben az erőd ÉNy-i falszakaszának feltárására irányult. Az erőd kitűzött falának vonalát kutatóárkokkal és szelvényekkel közel 80 m hosszan sikerült feltérképeznünk. Az ideai ásatás legfontosabb eredményei a következők voltak.

A feltárt szakasz közel teljes hosszában az erőd építése a rögzített alaprajzi kitűzés stádiumában maradt. A 33–36 sz. felületeken két keskeny, átlagosan 30 cm széles árokba rakott kövekkel és téglatöredékekkel jeltölték meg az erőd fal külső és belső alapozási síkját.

Egy szakaszon az erőd fal kitűzésébe komoly hiba csúszott, amelyet a tervezett falvastagság rossz irányba történt kimérése eredményezhetett. A hibát egy közel 15 m hosszú szakaszon ferdén futó vagy egymás mellé rakott kősorokkal igyekeztek korrigálni. A kitűzési munkálatok bizonyosan sietősen történtek, mivel az elrontott szakaszt nem jelölték ki újra, hanem csak javították.

A 37. sz. szelvényben egy olyan rövid falszakaszt találtunk, amelynek munkálatai már az alapárok kiásásáig és annak kő- és téglatöredékekkel való kitöltéséig jutottak. Habarccsal azonban már nem öntötték le az alapozás tetejét. Az alapárkot a fal kijelölésére lerakott két kősor között úgy ásták ki, hogy a kősorok belső oldala adta az alapárok külső és belső síkját. Ennek köszönhetően a két kősor számára ásott árok – és bennük néhány kő- és téglatöredék – az alapozás két oldalán megmaradt. Az alapozás vastagsága alapján az erőd falat 2,2 m vastagságúra tervezték.

Sajnos ez a szakasz csak az ásatás utolsó napjaiban került elő, ezért számtalan kérdés megválaszolása a következő ásatási évadra maradt. Többek között még nem tudjuk, hol és hogyan kezdték meg, illetve állították le az alapárok kiásását; nem tudjuk, milyen mélyre ásták az alapozást és hogyan viszonyul az alapozás a kijelölést szolgáló kősorokhoz stb.

Az ásatás során a korábbi években megszokott késő római bélyeges téglatípusok kerültek elő, amelyek az ún. OFARN csoportba tartoznak vagy a *legio X gemina magistri figlinariumait* nevezték meg.

MRÁV ZSOLT

164. Gödöllő-Máriabesnyő, Incső

(Pest megye) Kő

Az építettő közműárok ásása alkalmával régészeti objektum, paticsos, szenes folt előkerülését jelentette be a váci Tragor Ignác Múzeumnak, aminek nyomán leletmentést végeztünk. Feltártunk egy 15. századi, valószínűleg ipari rendeltetésű kemencét. Két-két agyagból épített cső vezet K és D felől egy tüzelőgödörbe. A kemence boltozata, felső építménye nem maradt meg, ellenben a felső rétegek bontása közben igen nagy mennyiségű

cserépanyag került elő. Közöttük különlegesen érdekesek az áttört előlapú gótikus kályhacsempék. A lelőhely a középkori Besnyő falu (MRT 13/3 k., kézirat, Gödöllő 2. sz. lelőhely) É-i szélén van.

TETTAMANTI SAROLTA

165. Gönc, pálos kolostor

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Kő

A miskolci Herman Ottó Múzeum 2004. július 1–15. közötti régészeti feltárásokat végzett a gönci pálos kolostor területén. Célja a kolostor tornyának megerősítését szolgáló tervezési és kivitelezési munkák régészeti, szakmai megalapozása volt négy munkaterületen.

Az egykori sekrestye területe: A szentélyből a sekrestyébe vezető jelenkori nyílás tengelyében, É-D irányban 1 m széles, 5,5 m hosszú árkot húztunk. A sekrestye területén a korabeli járósínhez képest 1,5 m vastag törmelékes feltöltés található. Az épület pusztulási rétegét a későbbi kőbányászat teljesen átforgatta, a sekrestye általunk kutatott területén eredeti állapotában lévő omladék sincs. A sekrestye törmelékes betöltésében több borda- és egy csomóponttöredéket találtunk. A sekrestye É-i fala a korabeli felszínhez képest 0,9 m magasságig megmaradt. Vastagsága 60 cm. A sekrestye déli fala 1,4 m magasságig megmaradt, belső (É-i) oldalán fehérre meszelt vakolatfoltokkal. A sekrestye szélessége 3,6 m.

A sekrestye és a szentély közötti lépcsőház: A ma is álló falakon, három helyen – a torony K-i oldalában alul, az 1. emelet magasságában, valamint a torony K-i falával szemben magasodó falcsomokon – olyan falazatindítások figyelhetők meg, melyek összekapcsolva a szentély É-i falával egy folyosót alkotnak. E folyosó téglaboltozatának maradványai a szentély É-i falának É-i oldalán, valamint az itt található K-i falcsomokon, a lavabo feltételezett helye fölött ma is megfigyelhetők. E folyosó déli oldalfalában (a szentély É-i falának külső, É-i oldala) a torony emeletére vezető lépcső lenyomatai is megfigyelhetők. Megkerestük a lépcsőház sekrestyével közös É-i falát. Legnagyobb magasságát a G1-árokban, a sekrestye kutatása során 1,4 m-ben határozhatuk meg. A fal 65 cm vastag, magassága, valamint vastagsága a torony felé haladva a kései bányászat következtében folyamatosan csökken. A torony K-i falában jól megfigyelhető a fal bekötése. Az újkori bányászat a lépcsőház falát jelentős mértékben – a korabeli járósín alá benyúlva – elbányászta. A lépcsőház fala a toronytól K-i irányba haladva a G4-árok közepén falsíkban végződik. Itt volt a bejárat a sekrestyébe.

A torony alsó szintje: A kutatott terület 2,7×2,7 m kiterjedésű volt. A korabeli járósín a mai felszín alatt 1,5 m mélységben található. Az itt talált feltöltési rétegek a kolostor pusztulását követő kőbányászat során részben összekeveredtek. A törtköves feltöltésben faragott követ keveset találtunk. A feltöltés alatt előkerült egy 17–20 cm vastag agyagos réteg, ami az egykori járósínt

nek felelt meg. E réteg alatt a torony É-i nyílásának K-i és Ny-i lábázataát összekötő, egységes, jó állapotú sáv-alapozást figyeltünk meg. E terület kutatása során előkerült a torony É-i árkádjának eredeti helyen lévő, K-i lábázata, valamint e lábázattal szemben, Ny-on a lábázatnak a korabeli járósínt fölé 60 cm-rel emelkedő maradványa. A K-i lábázati kőhöz kapcsolódik a kerengő K-i, vakolt fala, ami e területen igen jó állapotban, 1,5 m magasságig megmaradt. E fal az, melyre a torony É-i oldalán, a 2. szinten található falcsont megtámasztását tervezik, szélessége 1,3 m, magassága É-i irányban haladva folyamatosan csökken.

A hajó É-i falával párhuzamosan a torony Ny-i, földszinti nyílásának befalazásától indulva húztuk az 1×3 m-es alapterületű árkot. Később DK-i irányban – a torony hajófal vizsgálata érdekében – kibővítettük. Megállapítottuk, hogy a torony alsó szintjének Ny-i nyílásában talált falat nem alapozták le a teherhordó talajra, hanem a torony- és kerengőfolyosó omladékára tették rá, minden bizonnyal már a kolostor pusztulását követően. A kerengőfolyosó padlószintje e területen, a feltöltés alatt 1,8 m mélységben található. A padlót feltehetően egy alkalommal megújították. E megújítás alatt Ny–K-i tájolású sírok kerültek elő. Közülük a legfelsőt feltártuk. A csontváz derekán, valamint a deréktól kissé magasabban, a csontváz alatt, egy apró rézszegecsekkel kivert, valamint spirálisan meghajtott, bronzszállal díszített övet találtunk. A sírból 16. századi mázas kerámiatöredék került elő. Az É-i hajófal külső (É-i) oldalának és a toronynak a kapcsolatát vizsgálva meghatároztuk, hogy a hajófalon itt található nyílás alja, a kerengő korabeli járósíntjéhez mérten 1,3 m magasságban található. A nyílás feltehetően a kerengő DK-i sarkának hajón keresztül történő megvilágítását, illetve az É-i diadalív lábázatában elhelyezett oltárra való rálátást biztosította a kerengőből. A nyílás alatti falsíkon megmaradt a kerengő fehérre meszelt vakolata. E helyen – a hajó É-i fala és a torony találkozásánál – szintén elő kellett volna, kerüljenek a torony É-i nyílásához hasonló lábázati kövek. Ilyen szerkezetet azonban a kutatási területen nem találtunk.

PUSZTAI TAMÁS

166. Gyál, Némedi szőlők (Pest megye) Á

2004. április 13. és május 20. között régészeti szakmai felügyeletet és szondázást végeztünk a lelőhelyen. Célja a Gyál 0145/3, 0145/4 hrsz-ú, valamint az ezekkel közvetlenül szomszédos, összesen mintegy 8000 m² kiterjedésű földterületen (Schlosser telep) létesítendő építmények helyének régészeti tisztázása volt. Ezen a területen régészeti jelenség nem került elő.

A 0145/33 területen, tehát a régészetileg negatívnak bizonyult területtől Ny-ra a humuszolással párhuzamosan végeztünk megfigyelést. Az itt mélyített keskeny árokban egy valószínűleg Árpád-kori kunyhó rész-

lete bukkant elő. Feltárása a következő években történhet meg.

ECSÉDY ISTVÁN

167. Gyál, 8., 9/A számú lelőhely (Pest megye) N?, Á

Az M0 autópálya Pest megyei szakaszának építését megelőző régészeti feltárás során az M5 autópálya és az M0–4 főút csomópontja közti szakaszon, valamint a 4. sz. főút – Vecsést és Üllőt elkerülő – nyomvonalán dolgoztak 2004-ben a Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága munkatársai. Geodéta: Érdi Benedek, térinformatikusok: Zoltán S. Péter vezetésével Progli Szabolcs és Tóth Károly. Koordinátor: Tari Edit.

A Gyál 8. és 9/a lelőhelyek összefüggnek, így egybevitük őket. 2003. július 22-én kezdtük meg a lelőhely gépi humuszolását és 2004 júliusában fejeztük be a régészeti feltárást. A lelőhely egy nagyjából É–D-i irányban húzódó alacsony dombhátnak a főút nyomvonalába eső keleti része. 2004-ben 35 050 m² területen 397 objektumot tártunk fel. Ebből 179 gödör, 19 ház, 96 árok, 1 edényégető kemence, 11 sütőkemence, 13 kút/ciszterna, 24 cölöplyuk, 3 egyéb Árpád-kori objektum, 39 középkori gödör és 7 ház. Négy kemencét közös munkagödör köré építettek – itt még a kemence falának tapasztásához használt vályogkupac is megmaradt. Jól ki rajzolódik a település szerkezete: a most feltárt terület nyugati, magasabban fekvő részén vannak a lakóházak: téglalap alaprajzú, lekerekített sarkú, földbe mélyített épületek, valamennyi belső kemencével. Ettől keletre található a karámok, amelyeket a téglalap- vagy négyzet alakú területet bezáró árok rajzolnak ki. Az itt található házak inkább gazdasági rendeltetésűek lehetnek: kemence nincs bennük, legfeljebb csak tűzhely. A terület keleti részén lehetett az „itatóhely”: egy csoportban 6 kút van. Általánosan jellemző a leletszegénység valamennyi objektumra, nagyon kevés a kerámia, valamivel több az állatcsont. Kiemelkedő lelet egy bronz huzalgúró. A település a kerámia alapján Árpád-kori, a 314. ház talán 8. századi.

Munkatársak: Szanyi Brigitta régész, Bosnyák Valéria, Káplár Ildikó, Szászvári Linda, Szőke Gábor, Szöllősi Géza régésztechnikusok.

ANTONI JUDIT – KÖVÁRI KLÁRA – PÉTERVÁRY TAMÁS

168. Gyál, 9. számú lelőhely (Pest megye) B?, Szk, Á

2004. március 22. és június 2. között végeztük a régészeti feltárást. A lelőhelyszakasz végén lévő nyárfaerdő kivágása után a kivitelezés alatt az alóluk előkerülő objektumokat bontottuk ki 2004 októberében. Összesen 302 objektumot tártunk fel ebben az évben. Ebből 18 ház, 11 kút, 7 kemence, 18 cölöplyuk, 163 gödör, 85 árok.

Az előkerült objektumok nagy része az Árpád-korra, csekélyebb hányada a szkíta korra datálható. Az Ár-